

A pécsi lektorátus működéséről*

A lektori munka jelentősége tulajdonképpen csak a felszabadulás, pontosabban könyvkiadásunk államosítása s irodalmi életünk újjászervezése óta bontakozott ki teljes egészében. A lektor fő, s szinte egyetlen szempontja régen az üzleti érdek volt. A lektorok magánkiadók alkalmazottaként azt vizsgálták mindenekelőtt egy-egy műben, hogy milyen üzleti lehetőségeket rejtget. Az írókra, tehetségük fejlődésére, alakulására az írói tevékenység közvetlenül alig volt hatással, sokkal inkább a kritikusok munkája, jóllehet különféle klikkek, csoportosulások miatt ez sem minden esetben termékenyítően és egészségesen.

Talán ez az oka annak, hogy még mindig meglehetősen tisztázatlan e két tevékenység köre s ez a tisztázatlanság gyakorlatilag is érezteti hatását.

Nem céllom részletes fejtegetésekbe bocsátkozni, csupán néhány mondattal szeretném megvonni a határt a lektori és a kritikus munkája között, s rávilágítani sajátos természetükre.

A kritika mindig kétfelé irányítja mondanivalóját: az író és a közönség felé. Kettős a célja is: segíteni az alkotót műve helyes értékelésére, tudatosítani benne erőnyeit és hibáit. Gyakorlatilag többnyire azzal a céllal, hogy a tanulságokat a legközelebbi írásokban érvényesíthesse majd. Ennyire fontos, ha nem még fontosabb, a kritika mondanivalója az olvasó, a közönség számára. A kritikus megmutatja az utat az olvasónak egy-egy mű megközelítéséhez, élvezéséhez, az eszmei mondanivaló megvilágításával, fogalmi tisztázásával felhívja a figyelmét, mit keressen és hogyan keresse az alkotásban, nevelti az olvasót, megismerteti a jó olvasó szempontjaival, s ezzel kulcsot ad valamennyi írói alkotáshoz.

A kritikus olyan tanár, aki előtt ott ümek az olvasók, de köztük az író is és aki előadása közben ismételtlen oda-odafordul az íróhoz, közvetlenül hozzá is intéz egy-egy mondatot, de általában nem neki magyaráz.

Egészen más a lektor. A lektor az író bizalmasa. Nem előadó, hanem konzultáló tanár. Kettesben beszélgetnek a műről. A lektor csak az író számára fejtegeti véleményét s közvetlenül csak az író érdekében. Az olvasó érdekeivel a lektor közvetve törődik azzal, hogy jó mű megszületésén bábáskodik. A lektor nem is azért mond véleményt, hogy az író a tanulságokat majd egy másik művében felhasználhassa, hanem, hogy már a lektorizált írás is a lehető legteljesebben szülessék meg. Rossz hasonlattal azt is mondhatnám, hogy a lektor munkája méhen belüli munka.

A Csillagban éppen most folyik egy vita a lektori munkáról s ezzel kapcsolatban a lektor és az író viszonyáról. Én ebbe a vitába nem óhajtok beleavatkozni, csak annyit jegyzek meg, Keszi Imrével együtt magam is szerencsétlennek tartom azt az igyekezetet, amely mindenáron valami fölé- és alárendeltségi helyzetet akar tudatosítani a lektorok javára. Szerintem a fölé- és alárendeltségi helyzetet nem konferenciák határozatai állapítják meg hanem egyedül az a tény, hogy adott esetben az író és a lektor közül melyik képviseli jobban a nép, az irodalom érdekeit.

Bizonyára nem sok újat mondtam. Mégis szükségesnek tartottam e-néhány szót, mert meggyőződésem, hogy a lektori munka gyakorlati sikere főként a kezdő vidéki lektorátusokban egyenesen arányos e fogalmak tisztázottságával és tudatosságával.

Mi következik mindebből? Mit várhat ezek szerint joggal az író a lektortól?

Mindenekelőtt alapos, lelkiismeretes elmélyülést a műben, nem felületes végiglapozást, hanem gondos, becsületes tanulmányozását.

Elvárhatja továbbá a lektor igyekezetét arra, hogy kihámozza a kéziratból az író szándékát, s ezt is figyelembe vegye a mű méltólegelésekor.

Elvárhatja a lektor tiszteltetését a mű és a befűje fektetett szellemi energia iránt. E tisztelet persze csak akkor illeti meg az írást, ha alkotója maga is tisztelte, s nem hevenyésző felületességgel vetette papírra esetleg két halálka között, így akarván felkapaszkodni a halhatatlanságba.

Joggal igényelheti az író, hogy a lektor véleménye minden lényeges mozzanatra kiterjedjen. Foglalkozzék a mű eszmei mondanivalójával, a témaválasztással, a mű nyelvvel, stílusával, szerkezetével, a jellembrázolással stb.

Elsőrendű joga az írónak, hogy ne általánosításokat, szépen hangzó frázisokat kapjon a lektortól, hanem konkrét elemzést, értékelést és gyakorlati tanácsokat.

Külön szeretném hangsúlyozni, hogy a lektori etika egyik legfőbb parancsolatának tartom minden elmarasztaló megállapítás kellő dokumentálását. Aki valamely alkotásról valaha is másnak a véleményét kérte, jól tudja: a dicséret igazolását sohasem kívánta, de annál inkább a kifogáskét. De ezenkívül is teljesen illuzórius a lektor nevelő munkájáról beszélni, ha a hibákat az író nem látja konkrét megfogalmazásban.

A pécsi írócsoport egyik tagjával történt néhány esztendővel ezelőtt, hogy elküldötte kéziratát valamelyik budapesti kiadóvállalathoz. A válasz igen rövid volt. Pontosan nem tudom idézni, ama emlékszem csupán, hogy megállapították mindenekelőtt a mű alkalmatlanságát a kiadásra, majd pedig figyelmeztették az író, igen sokat vétett a magyar nyelv szabályai ellen, foglalkozzék tehát sokat nyelvünk tanulmányozásával.

Az író felháborodott a levélem s joggal, mert egyetlen példát sem idéztek annak bizonyítására, hogy hadilábon áll a nyelvvel.

Ha már itt tartunk, beszéljünk röviden arról is, mit nem várhat az író a lektortól. Ezt is két summázó mondatban össze lehet foglalni.

Nem kívánhatja, hogy a lektor tökéletes és csálhatatlan legyen, s nem kívánhatja, hogy társszerzőjévé váljék.

Gyakori panasza az írónak, hogy ahány lektornak adják írásukat, annyiféle véleményt kapnak róluk. Sok író azt képzei a lektorokról, valamiféle egységes mértékrendszer, hossz-súly- és ür-mértékeivel nyúlnak a műhöz s természetes, hogy azonos eredményre kell jutniok.

Persze kétségtelen, hogy valami igazság ebben is van. Hiszen az esztétika tudomány, s a tudomány objektív törvényei azonos világnézeti alapon szükségszerűen hasonló módon működnek. Am nem szabad azt sem elfelejteni, hogy a lektorok is emberek s alkatuk, műveltségük, ízlésük ezeknek az objektív törvényeknek sajátos színeződését eredményezheti.

Annak mindenesetre nem volna szabad még így sem megtörténnie, amit nemrégiben hallottam egy fiatal budapesti író, aki tizenkét novellát adott lektorizálásra az egyik kiadóvállalathoz. Hát és nyolc hetes időközökben egymásután háromszor más és más lektornál kellett jelentkeznie s mindegyik lektor közölte vele, hogy a novellák közül öt jó, néhányat ki kellene hagynia, néhányat pedig átírnia. Ez az öt-öt novella persze véletlenül sem volt azonos a három lektornál. Minél alaposabb a lektorok ideológiai és esztétikai képzettsége, minél lelkiismeretesebben végzik munkájukat, annál bizonyosabb, hogy véleményeik a lényeges tételekben megegyeznek, de ez a megegyezés a teljes azonosságig soha nem mehet.

Mondottuk: nem kívánhatja az író a lektortól, hogy társszerzőjévé váljék. Hogy ne csak rámutasson a mű erőnyeire s gyöngéire, megfogalmazza őket, segítsen tudatosítani az íróban, dokumentálja állításait, s tanácsokat adjon a javítás módzataira, hanem írja is meg a kifogásolt részt, vagy legalábbis a legaprólékosabban magyarázza

meg az író minden teendőjét. Lektori véleményt voltaképpen csak az az író érdemeli, akiben van valami tehetség. A tehetség pedig nemcsak jog, hanem kötelesség is. Ne várja az író a lektortól, hogy helyette dolgozzék. Ha gassza meg véleményét, gondolkozzék rajta, mérlegelje, s amivel egyetért belőle, azt fogadja is meg, s alkalmazza vagy a lektorizált műre, vagy rektározza el a tanulmányokat s értékesítse következő műveiben. De mindenesetre végső fokon saját magára támaszkodják s ne várjon dada-szerepet a lektortól. A lektor munkatársa az írónak, de nem szerzőtársa.

Ezután az elvi alapvetés után térünk rá a pécsi csoport lektorátusának munkájára.

Intézményesen ez év tavaszán indult meg lektorátusunk működése az Írószövetség központjának kezdeményezésére akkor, amikor a többi vidéki csoportban is. Lektorizálással azonban már ezelőtt is foglalkoztunk, hiszen a rendszeres vitaestek bevezető előadásai is lektori vélemények voltak vagy a múlt év végén megtartott „Tollal a békéért” pályázat elbírálása is lektori véleményekkel történt. Ugyancsak a lektori tevékenység körébe lehet sorolni a Dunántúli szerkesztőbizottságának munkáját is, mely már a múlt esztendő közepén megindult.

Igazán eredményessé és lendületessé mégis csak az intézményesítés tette működésünket. Meg kell mondanom, ennek egyik oka volt az is, hogy ettől fogva a lektorok némi honoráriumot is kaptak fáradozásukért. A legfőbb ok mégsem ez, hanem sokkal inkább a szervezeti keret, a rendszeresség és az ennek kapcsán a lektorokban egyre inkább kialakuló felelősségérzet.

Első lépésként mindjárt megállapodtunk az elvi és gyakorlati alapelvekben. Támaszkodnunk alig volt mire, példa igen gyéren állt előttünk.

A budapesti lektorátusok munkájáról nem volt sok tapasztalatunk, az a néhány vélemény, amit csoportunk tagjai kaptak, korántsem volt elegendő alap, sőt egyes esetekben arra figyelmeztetett, hogyan nem szabad lektorizálni. Említettem már egyik tagunk esetét. Egy másik tagunk egyszerre két helyről kapott véleményt, a Szépirodalmi Könyvkiadótól és az Írószövetség nevelési osztályától. A két vélemény sok mindenben egyezett, eléggé állapos is volt, mindenesetre gondolkodóba ejtett valamennyiünket, mert az egyikben többek között ezt olvashattuk: „A „Vendég” c. novellában a vendég elég valószínűtlen. Nagyon buta reakciós, aki még 1951-ben is ilyen ostobán agitál ellenünk, az ilyen nyílvánvalóan ki kell dobni, ha meg már úgys tudják róla, be sem kell engedni a házba.

A „Költő” c. novellában szintén nem eléggé hihető az időszerűtlen fűzfapoéta alakja.”

A másodikban: „Az elbeszélések között kettőt találtunk olyan, amelyben a tehetség jeleit látni: A „Vendég” és a „Költő” címűeket. A „Vendég”-ben a pesti polgárosszony, a „Költő”-ben a fűzfapoéta alakja enged írójuk tehetségére következtetni.”

Az ilyen tapasztalat bizony eléggé megingatja az esztétika objektív törvényeibe vetett hitet.

Egy harmadik író társunk az Irodalmi Újságnak küldött egy elbeszélést. Néhány héttel később Pesten járva a szerkesztőségben közölték vele, hogy elbeszélése nem közölhető, mert „Jó ugyan, de nekünk nem kell” — mondták. Tovább vitte a Béké és Szabadsághoz, ott pedig tájékoztatták arról, hogy néhány hónapba is beletelik, míg az írásáról döntenek.

Elvi megfontolások, az írók közvetlenül megnyilatkozó igényei s vonzó vagy riasztó tapasztalataink alapján végül is elhatároztuk a következőket:

1. Minden hozzánk küldött írásműről mondunk véleményt, kivéve azokat, melyekben a tehetség nyomai sem fedezhetők fel.
2. A véleményt a lehető legrövidebb időn belül megküldjük az írónak. Kisebb művekről két hét alatt, nagyobb művekről egy hónap alatt írunk.
3. Véleményeinket erősen konkretizáljuk, állításainkat dokumentáljuk a művekből vett idézetekkel, példákkal.
4. Iparkodunk a mű minden részletére kiterjedni, de a lényeges mozzanatokkal okvetlenül foglalkozunk.
5. Egy-egy íróat rendszeresen ugyanahhoz a lektorhoz osztunk be,

6. A véleményekért a felelősséget az illetékes lektor vállalja. Kétes, vagy ellentmondó vélemények esetében azonban a lektorátus együttesen dönt a lektor, vagy a lektorok állásfoglalásának helyességéről, illetve helytelenségéről.

Szervezetileg a munkát úgy oldottuk meg, hogy minden kézirat a csoport titkárához érkezik, aki a műveket a lektorok között szétosztja. A véleményeket szintén a titkár kapja meg két példányban, az egyik példánynak az íróhoz történő továbbítása, a másiknak pedig a kézirattal együtt irattárba helyezése végett. A titkár minden véleményt elolvas s csak azután továbbítja. Az is előfordul, hogy visszaadja, mert nem tartja valamilyen szempontból megfelelőnek, vagy pedig a lektorátus plénuma elé terjeszti megvitatás végett.

Ezeket az alapelveket a tapasztalatok alapján később részben módosítanunk kellett. Helytelennek bizonyult az a tétel, hogy csak azokról az írásokról készüljön vélemény, melyekben a tehetségnek legalább valamiféle jele felfedezhető. A lektorok — meg kell mondanunk őszintén — a tiszteletdíj érdekében gyakran igen buzgó erőfeszítéseket tettek egy-egy reménytelen dilettáns igazolására. Most azt az elvet követjük, hogy mindenről írunk, amit hozzánk ilyen céllal elküldenek, de a tehetségtelenségnek inkább inkább kedvüket szegni, mindenesetre közöljük velük, hogy egy esztendőn belül újabb írásokkal ne jelentkezzenek.

Állandó nehézséget okozott a lektorátus munkájában az, hogy — főként egyes költőktől — hetenként, vagy két hetenként kaptunk egy-egy friss művet, olyant, mely régebbi, már lektorizált írásaikhoz viszonyítva sem tehetségük új oldalát, sem fejlődésük új állomását nem mutatta. A lektor ilyenkor nagy kinnal-keservvel törekedett, hogy ne ismételje magát, holott erre minden oka meg lett volna.

Ugy döntöttünk ezért nemrégiben, hogy az ilyen gyakori vendégeknek, ha írásaik semmi lényeges változásról nem tanuskodnak, külön véleményt nem adunk, s válaszukban felhívjuk figyelmüket előző közlésünkre.

Lektorátusunk jelenleg kerekén kettőszáz író tart nyilván s készített legalább kétszer annyi véleményt. Ugy érezzük, hogy eddigi munkánkkal nagyjából sikerült megvalósítanunk elvi és gyakorlati célunkat. Ezzel a legértékesebb bizonyosság egy-egy író fejlődésének határozott fordulata a lektori vélemény hatására, illetve egy-egy mű újraszületése sokkal tökéletesebb formában a lektori vélemény tanácsai alapján.

Néhány példát szeretnék megemlíteni erre. Gyenis József kezdő író mintegy másfél esztendeje kapcsolódott bele a csoport életébe. Írásairól minden esetben alapos és szigorú bírálatot kapott. Ennek eredményeként egyre fejlődött s végre is sikerült odáig jutnia, hogy egyik elbeszélését, az *Üsd Juliskám, üsd* címűt közzölhetjük a *Dunántúlból* s ez a műve szakemberek, s olvasók tetszését egyaránt kiérdemelte.

Örsü Ferenc Skander bég c. háromfelvonásos történelmi színművét lektorátusunk két tagja olvasta és véleményezte. A vélemények — noha más-más oldalról közelítették meg a művet — lényegében azonosak voltak. Hangsúlyozták a mű szerkezeti szétesettségét, azt, hogy nem egységes a konfliktus, tisztázatlan a főszereplő jellege, helyzete, s céljai, a feszültség inkább epikai, mint drámai, egy-egy mellékszereplő sematikus, stb. Örsi a lektori vélemények alapján művét átdolgozta s ennek lett az eredménye az, hogy a pécsi színház idei műsontervében már szerepel.

Lippenszky István és Futaky Hajna: *Zrínyi riadója* c. történelmi drámáját első változatában szintén lektorizáltuk. A lektori véleményt nyilvános vitával is kiegészítettük. Lippenszkyék máshonnan is kaptak tanácsokat s művéket teljesen átdolgozták. Amint azonban a budapesti fesztivál visszhangjából kiderült; a csoport lektorátusának tanácsait nem fogadták el olyan mértékben, mint ez hasznos lett volna, mert hiszen a budapesti vélemények nagyjából megegyeztek lektorátusunk véleményével.

Pál József fiatal zalaegerszegi költő először meglehetősen ingerültséggel fogadta bírálatunkat. Amikor azonban készülő kötete egész kéziratát megküldötte s alapos, minden részletre kiterjedő véleményt kapott, magatartása egyszeriben megváltozott, köszönetet mondott lektorátusunknak s csak azt sajnálta, hogy nem előbb kapott a miénkhöz hasonló bírálatot.

Nyugodtan mondhatjuk, hogy csoportunk egyik legtehetségesebb tagját, Borsos

Józsefet is lektorátusunk indította meg a fejlődés útján. Borsos két esztendeje került Pécsre, egyetlen megjelent elbeszélései háta mögött. Ez az elbeszélés még teljes egészében ösztönös írás volt. A lektori vélemények sorozata azonban, melyet újabb műveire kapott, egyre inkább növelte tudatosságát, így történhetett meg az, hogy a „Tollal a békéért” pályázat első díjnyertese lett s a fiatal írók most készülő antológiájában is szerepel egy elbeszéléssel.

Jóllehet a példákat még folytatni lehetne, korántsem állíthatjuk, hogy munkánk hibátlan. Meglehetősen gyakran nyúlunk még felületesen egy-egy műhöz. Gyakran felejtjük el az eszmei tartalom, a mondanivaló fontosságának hangsúlyozását, gyakran teszünk általános megállapításokat, gyakran tévesztjük szem elől a lektori munka elsődleges nevelő célját s nem adunk az írónak gyakorlatilag hasznos tanácsokat.

Egyik lektorunk pld. így írt nemrégiben néhány versről: „Figyelemmel olvastuk el beküldött verseit, de sajnos egy olyant sem találtunk, amely alapján biztatni merénénk. Lehet, hogy nem ezt várta tőlünk, mi azonban azt hisszük, mindig jobb az őszinteség, mint a vállonveregetés, amikor semmi alapja nincs. Irogasson továbbra is, és olvasson sokat, ha teheti. Irodalmunk sokkal jobban jár egy jó olvasóval, mint egy gyenge költővel.”

Ezt a véleményt nem továbbítottuk. Visszaadtuk a lektornak azért, mert szöges ellentétben áll említett elveinkkel. Nem dokumentál, csak megállapít, ez pedig helytelen módja a meggyőzésnek.

Egy másik lektorunk így vélekedett egy egyfelvonásosról: „Egy daru-szerelődében ebéd idő alatt beszélgetnek, vitatkoznak a munkások. A vita során igen jól elénk rajzolódnak jellegeik. Mindegyik emberi jellemvonásánál fogva hátrálthatja a természet. A beszéd közben egyszercsak váratlanul egy reccsenés hangja mellett a színpad falak mögött álló és már kipróbálás alatt álló daru összeomlik. Kiderül, hogy a szerencsétlenséget egy, a szereplőkhöz közel álló ember okozta. Ez elindít bennük egy folyamatot s megváltoznak. A darab problémája igen érdekes. Le kell vetkőzni régi jellemző jellemvonásainkat s azok helyett újakat kialakítanunk magunkban. A baj az, hogy az emberek tudatában, jellemében beállt változást nem tudja a darab írója elhíttetni. Elhiszem, hogy egy daruösszeomlás, mely komoly szerencsétlenséget is okozhatott volna, megráz, megdöbönt, változásra készítet embereket. A baj az, hogy az írónál a daru összeomlása nem drámai akció, nem rázza meg sem a nézőt, sem a szereplőket. A probléma feltétlenül érdekes s tovább kellene vele foglalkozni.”

Nos ez az egyáltalában nem példaadó szabotossággal és műgonddal megfogalmazott lektori vélemény valóságos gyűjteménye annak, mit nem szabad tennie a lektornak.

Teljesen felesleges pl. a véleménynek mintegy felét megtölteni a tartalom elmondásával. Feltételezhető, hogy az író ezt már ismeri.

Megállapítja summaként a lektor, hogy a változásra készítő daruösszeomlás nem drámai akció, nem rázza meg sem a nézőt, sem a szereplőket. Pedig — mint szintén a lektor mondja — elindít bennük egy folyamatot. Hogy tehát miért nem drámai akció mégsem a daru összeomlása, erről nem nyilatkozik, s ezt semmivel sem bizonyítja.

S jótanácsként annyit mond: tovább kellene vele foglalkozni. Hogyan, s mikép, azt szintén titokban tartja.

Egy másik egyfelvonásosról ezt a véleményt kapta írója: „A mű — különösen az első része — betölti a feladatát, szórakoztat, mulattat. A második rész jóformán teljesen a szereplőkön áll, vagy bukik, mert itt a látványosságon van a hangsúly. Egy néhány kisebb-nagyobb hibára szeretném felhívni a figyelmet. A szerző sokszor kihagyja a névelőt. Pl. (Itt egy példa következik.) Helytelen szóhasználat a helyes „cövek” helyett a „cöveg”. Azt sem tudom, hogy a „besonforgó” szót honnan képezte, mikor ezt az igét a „somfordál” igéből kellene képeznünk. Az utána szó mindig egy „n”. Különös rendezői utasítások találhatók a színműben (Itt megint példák). Teljesen szükségtelen a Gazdag Nagy Andrással foglalkozó epizód, semmit sem mond és eltereli a figyelmet a központi kérdéssről. Gondosabb fogalmazást, a szavak mértelegelését várjuk a szerzőtől. Pl. ilyeneket ír: „Most már nemcsak a Karcshúné ténsasszony szavazhat az urára, hanem én is a dédunokámra”. Ezek szerint a régi

és az új világ között mindössze az a különbség, hogy az illető a dédunokájára is szabhat, de Karcshúnénak a férje még mindig képviselőjelölt. Ezek az észlelt hibák, egészében véve azonban dicséretes szándék és jó megvalósítás jellemzi a művet."

Ez a lektori vélemény az eszmei mondanivaló kérdését igen nagyvonalúan kezeli s mintegy a „gondosabb fogalmazás, a szavak mérlegelése"-nek járulékává teszi. Szűk praktícizmussal olykor már-már groteszk aprólékoságokba bonyolódik ahelyett, hogy a lényegét alaposabban megvilágítaná.

Egyik lektorunk véleményét írt egy irodalmi riportról s mindjárt az első mondatban kijelentette: „Sikerült riport" s ettől kezdve szinte végig dicsérte. A végére azért odabiggyesztett egyetlen kifogást is: „Stílusában néhány javítanivaló is akad (a kéziratban megjelöltem)."

A vélemény teljes egészében melléfogás volt. Lektorátusunk éppen ellenkezőleg ítélte az írásról. A lektor ezúttal nem mélyedt el eléggé a műben, illetve — mint később közölte — a régebbi írásokhoz viszonyítva olyan jónak találta, hogy nem bírt parancsolni örömeinek. Hibát követett el még ebben az esetben is azzal, hogy a dicséretet nem relatív megállapításokban, hanem abszolút lelkesedésben fejezte ki. Ha egy írás jobb az előzőnél, még nem okvetlenül jó is. Ezt az igazságot valamennyi lektornak a szívébe kell vésnie. Elvi síkon okvetlenül konstatálni kell a fejlődést, de a művet végső fokon mégis az ideológia és esztétika objektív normái szerint kell értékelni.

Ha munkánk dicséretét azzal fejeztem be, hogy folytatni lehetne a példák felsorolását, most ugyanezt mondom. Erre nemcsak a szerénység, hanem a valóság is kötelez.

Célunk mindenestre az, hogy a jó lektori vélemények száma egyre növekedjék, a hibásaké pedig minél hamarabb a minimálisra csökkenjen.

Ennek érdekében határoztuk el azt is, hogy megoldjuk az írók és a lektorok közvetlen találkozásait szervezett formában. Helyiségproblémáink miatt ez a tervünk még nem valósulhatott meg, most azonban hamarosan valóra váltjuk. Minden lektor pontosan meghatározott időben fogadóórát tart a csoport hivatalos helyiségében s ekkor felkereshetők mindazok, akik írásos véleményt kaptak tőle a problémák alaposabb, részletesebb megbeszélése végett. Ez persze főként a helybeli írók számára segítség, de elvileg annak sem lesz akadálya, hogy a másutt élő írók is éljenek ezzel a lehetőséggel. A lektori vélemények végén közöljük a napot és az órát, melyben a vélemény írója hivatalos helyiségünkben megtalálható. Hogy ezek a beszélgetések hasznosak, eredményesek lesznek, arra bizvást következtethetünk tapasztalatainkból, melyeket az eddig szerveztelen találkozásokon gyűjtöttünk. Csak egyetlen példát szeretnék megemlíteni. Gáll István fiatal író társunk a lektori munkával foglalkozó legutóbbi vitaestünkön személyesen nem jelenhetett meg. Írásban küldötte el tehát hozzászólását. Idézem teljes egészében, mert fontosnak és jellemzőnek tartom:

„Legújabb irodalmi élményeim egyike egy lektori vélemény, amelyik azt hiszem gyökeresen megváltoztatta a költészetről vallott nézetemet. Ez a lektori véleménynek indult beszélgetés, talán éppen azért, mert a lektor személyes jelenléte is hatott rám, sokáig emlékezetes marad számomra. Hogy miről és hogyan volt szó, nehéz lenne most így röviden elmondani. Általában a költészetről, a költőről, a régi és modern irányzatokról beszélgettünk. Innen kanyarodtunk vissza az én verseimhez. A lektor elemezte azokat a hatásokat, melyek érezhetők költészetemben, meggyőzött arról, hogy az általam választott minták nehézkesek, régiesek, a mai ember mondanivalóját csak dadogva tolmácsolják. Felhívta figyelmemet modern költőkre, akiket főleg azért nem követtem, mert nem tudtam értékelni. El sem mondható, milyen más szemmel olvastam ezután. Sok mindenre döbrentett rá ez a beszélgetés. Máshogy és szemmel akarok ezentúl írni. És ha nem várhatjuk is, hogy minden lektori vélemény minden íróra ilyen hatással legyen, mégis — azt hiszem — azt kell élni, hogy a lektor nevelője, vezetője, sőt lelki barátja legyen az írónak, főleg a fiatal írónak."

Az író-lektor párok említett állandósága nem merev dogma nálunk. Nagyobb műveket gyakran több lektorral is véleményeztetünk. A „több szem többet lát" elve alapján. De ezenkívül is, ha egy kezdő író további fejlődése megkívánja, később idősebb, tapasztaltabb, nagyobb tudású lektorokhoz osztjuk be, olyanokhoz, akik mind eszmei-

leg, mind szakmailag fejlettebbek s ennek megfelelően nagyobb távlatokat tudnak nyitni az író elé. Mert bizonyára mondanom sem kell, hogy lektorátusunk tagjai sem egyformák felkészültségben s ideológiai képzettségben.

Munkánk szüntelen tökéletesítéséhez hozzátartozik az is — erre már előbb céloztam — hogy időközönként összeföveteleink műsorára tűzzük a lektorátus működésének megvitatását. Ilyenkor az írók mondják el véleményüket a lektorokról. Legutóbb, néhány héttel ezelőtt adtuk át az íróknak a szót s meglehetősen jó eredménnyel. Bár a kétszáz érdekelt író közül csak kis töredék lehetett jelen, hiszen nagyrésztük nem pécsi. Ez a vitaest sok fogalmat tisztázott, sok értékre és hibára rámutatott. Egyaránt használt írónak, lektornak.

A lektor tevékenysége azonban nem merül ki abban, hogy véleményt ad külön-külön a hozzá érkezett íráscikről. A városi pártbizottság kezdeményezésére rendszeresen foglalkozunk egy-egy író egész munkásságának részletes és alapos megvitatásával — miként erről a titkári beszámolóban már szó esett. Eredményesen ez is csak úgy vállalható meg, ha az írónak állandóan ugyanazzal a lektornal van kapcsolata, hiszen így rajzolható meg hűséggel egy-egy írói arckép.

Szorosan egybekapcsolódik a lektorátus munkája a Dunántúl szerkesztésével is. A szerkesztőbizottság tagjai a lektori vélemények szerint válogatnak a kéziratanyagból s a lektorok által jónak minősített művek teremtik meg egy-egy folyóirat szám alapját.

Nem tartozik közvetlenül ide, legalább is első pillantásra úgy látszik, hogy a lektori munkát főleg a lektorok, de a helybeli írók számára is egyre eredményesebbé teszik a Móricz Zsigmond-iskola előadásai, tanulókörei, és szemináriumai, valamint a vitáestek. Az írók és lektorok elméleti tudásának állandó emelkedésével munkájuk minősége is folyton javul. Egyre közelebb jut egymáshoz író és lektor, egyre inkább közös alapra helyezkednek, egyre könnyebben megértik egymást. A lektorok többnyire előadók is az iskolán, élesebben látják, mit kell kiemelniök, hangsúlyozniök anyagukból.

Hibája azonban csoportunk munkájának — s ez a lektorátus működésére is ráveti bélyegét, hogy nem foglalkozunk eleget az irodalom időszerű elvi és gyakorlati kérdéseivel. Ilyenformán aztán sem az írók, sem pedig a lektorok nem tudnak kellően lépést tartani a rohamó eseményekkel. Igen helyes lenne ezért rendszeresen műsorra tűzni az aktuális irodalmi problémákat egy-egy könyv megjelenése kapcsán, vagy egy folyóiratcikk alapján.

Nincs elég szoros kapcsolatunk a dolgozókkal sem. Ez a lektorok munkáját is rontja. Ha az író ismeri a dolgozók problémáit, s a lektor nem, hogyan tud segíteni, tanácsokat adni, vagy egyáltalában véleményt mondani. Ezen próbálunk segíteni üzemi látogatásainkkal.

A vidéki írócsoportok az Írószövetség előszobái. Azt is mondhatnám: alsófokú iskolák, melyekben az írók méltóvá fejlődnek az Írószövetség tagságára, vagy ami még ennél is fontosabb: az írói rangra.

Véleményünk szerint a lektorátusi intézmény az egyik legfontosabb nevelő eszköz. A vidéki lektorátusok létrehozása talán a legkomolyabb pozitívum, amit eddig a vidéki csoportok az Írószövetség központjától kaptak.

Ha a pécsi írócsoport lektorátusának sikerült eddig valamiféle eredményt elérnie, olyant, amellyel megbecsülést vívott ki magának, azt hiszem elsősorban annak köszönhető, hogy lektoraink lényegében megértik munkájuk jelentőségét s ehhez méltóan iparkodnak dolgozni is.

E tájékoztatásnak főként tapasztalat-átadás a célja. Hangsúlyoznunk kell, hogy legfőbb és leglényegesebb tapasztalatunk, melyet át szeretnénk adni, éppen ez az igazság: mindennél fontosabb a lektori munka értelmének és jelentőségének fölismérése és az ennek megfelelő viselkedés.

A jobb lektori munka bizonyára jobb művek születését segíti majd elő, olyan műveket, amelyek a vidéki városok falain túlszármayalva „egész néptünket fogják tanítani.”

Ezek a művek lesznek a pécsi lektorátus munkájának igazi elismerő oklevelei.

CSORBA GYÖZÖ